PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

QORNING SEMANTIK MAYDONI

Haydarova Marjona Shuxrat qizi
Buxoro davlat pedagogika instituti 1-bosqich magistranti
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20547835

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek she'riyatidagi qor semantikasi bilan bog'liq jihatlar, shuningdek qor obrazi ishtirok etgan she'riy satrlar va ularning tahlili keltirilgan. Shuningdek, qiyoslash usuli oraqali she'riy jumlalar bir-biriga taqqoslagan holda lug'aviy ma'nolari keng ochib berilgan.

Zamonaviy o'zbek she'riyatida qor obrazi poklik fasliy hodisa doirasidan chiqib, sukunat, xotira va yolg'izlikni ifodalovchi markaziy poetik timsolga aylangan. Jumladan, Xurshid Davron she'riyatida qo'llanilgan misralarni ko'rib chiqamiz.

Qorning hidi kelar…
Ora-oralab
Shikasta olomon qirga o‘rmalar –
Uzoqdagi yakka tolni qoralab,
Yelkalarda tobut.
Qorning hidi kelar…
Qor nafasi bilan kechmoqda bu kun,
Qorayib turibdi kimningdir qabri.
Kattalardek jiddiy bolalar bugun,
Kattalar yig‘laydi bolalar kabi…
Qor esa tinmasa,
Tinmasa qadaming.
O‘zing ham bir qor uchquniday
Singib ketsang tunning bag‘riga. (Musavvir Baxtiyor Boboyevga)
Qor yog‘ayotgan oqshom
Shaharni kezsang,
G‘ira-shira ko‘chalarni
Kezsang, qo‘llaringni cho‘ntakka tiqib,
Qor esa erisa lablaringda jim. (Rauf Parfiga nazira)

Ushbu she'rda bag'ishlangan so'zlar mavjud. Shuningdek, o'xshatmalar ham shoirning qalbidagi iztirobni chuqur tasvirlashga xizmat qilgan. Zamonaviy o‘zbek she'riyatida tabiat obrazlari, xususan, qor mavzusi muhim poetik va falsafiy yuk kasb etadi. An'anaviy poetikada qor asosan poklik, baraka va sokinlik ramzi sifatida talqin qilingan bo‘lsa, xotira, sukunat, ichki sovuqlik va metafizik mushohada timsoliga aylangan. Ushbu maqolada zamonaviy o‘zbek shoirlari ijodida qor obrazining badiiy-falsafiy talqini tahlil qilinadi.

Qor obrazi va sukunat

Zamonaviy she'riyatda qor ko‘pincha sukutning moddiylashgan shakli sifatida tasvirlanadi. Rauf Parfi ijodida qor — tashqi sovuqlikdan ko‘ra, ichki bo‘shliq va yolg‘izlik ramzi sifatida namoyon bo‘ladi:

Qor yog‘ar, sukunat og‘ir,

Oq jimlikda qotadi izlar…

Bu misralarda qor makonni emas, inson ruhiyatini qoplaydi. Izlarning “qotishi” hayot yo‘llarining vaqtincha to‘xtashi, ruhiy turg‘unlikni anglatadi.

Shavkat Rahmon she’riyatida esa qor metafizik holat sifatida talqin qilinadi:

Qor yog‘ar, vaqt to‘xtagandek,
Tun ichida oqar sukunat…

Bu yerda qor vaqt oqimini sekinlashtiruvchi, insonni ichki mushohadaga yetaklovchi vosita sifatida ishlatilgan.

Qor va xotira motivi

Qor obrazi ko‘plab shoirlar ijodida xotira va o‘tkinchilik bilan bog‘lanadi. Erkin Vohidov she’rlarida qor o‘tmish bilan bugunning tutash nuqtasini ifodalaydi:

Qor yog‘adi — oq xotiralar,
Kecha yana qaytib kelganday…

Bu misralarda qor o‘tmishni yopib qo‘ymaydi, aksincha, uni oq rang orqali jonlantiradi. Qor — xotirani yashiruvchi emas, balki uni sokin holda yuzaga chiqaruvchi poetik unsurdir.

Xurshid Davron ijodida esa qor tarixiy xotira bilan bog‘lanadi:

Qor bosgan yo‘llar — tarixday,
Har qadamda sukut yotar…

Bu yerda qor vaqt izlarini yopgan holda, tarixiy sukutni ramziy tarzda ifodalaydi.

Qor va ruhiy poklanish

Abduvali Qutbiddin she’riyatida qor tasavvufiy mazmun kasb etib, ruhiy poklanish timsoliga aylanadi:

Qor ostida qolgan so‘zlarim,
Oqartirar yurak izini…

“Oqartirar” fe’li qor obrazining poklovchi, ruhni yengillashtiruvchi kuchini ifodalaydi. Bu talqinda qor — ichki og‘riqlarni yuvuvchi ramziy unsur. Zamonaviy shahar lirikasida qor begonalashuv va yolg‘izlik timsoliga aylanadi. Bahrom Ro‘zimuhammad she’rlarida bu holat yaqqol seziladi:

Qor yog‘ar, ko‘chalar begona,
Oqartiradi yolg‘izlikni…

Shahar makonida qor tabiiylik emas, balki insonning jamiyatdan ajralgan holatini kuchaytiruvchi omil sifatida tasvirlanadi.

Ulug‘bek Hamdam va Iqbol Mirzo ijodida qor sokin kechinma, ichki sukunat bilan bog‘lanadi. Iqbol Mirzo she’rlarida qor lirik ohangda beriladi:

Qor yog‘ar, sokin sog‘inchday,
Ko‘nglimga qo‘nar asta…

Bu misralarda qor keskinlik emas, balki yumshoq sog‘inch va sokin hislarni ifodalaydi. Ilmiy tadqiqotimiz davomida biz she’rning har bir misrasiga alohida e’tibor qaratdik. Shu bilan bir qatorda, ko’plab misralarni tahlil qilish jarayonida biz qor so’zining tilshunoslikda hamda dabiyotshunoslikda lohida ma’no xususiyatiga ega ekanligini ko’rib chiqdik.